

УДК 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-276-6-225-229

ЧЕРЕП О. Г., МАТВИЄНКО Д. О.

Запорізький національний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто питання інвестиційної діяльності промислових підприємств в Запорізькій області. Наведено теоретичні відомості стосовно поняття інвестицій, розкрито їх сутність та наведена класифікація видів інвестицій. Розкрито поняття ефекту та ефективності інвестиційної діяльності, інвестиційного проекту та об'єкту залучення інвестицій у теорії та на практиці. Розглянута законодавча база України, яка є основою для проведення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання та гарантом захисту прав та інтересів інвесторів і підприємців. Проаналізовано стан та інвестиційну привабливість підприємств у Запорізькій області. Наведено дані щодо європейських країн-інвесторів Запорізької області та приклади таких країн. Наведено та проаналізовано статистичні дані стосовно обсягу та об'єкту залучення інвестицій у Запорізькому регіоні. Представлено дані стосовно напрямків залучення інвестицій та отриманого від цього ефекту. Виділено основні проблеми та перешкоди у проведенні інвестиційної діяльності. Висвітлено причини зниження показників виробництва промислових підприємств Запорізької області. Розглянуто способи залучення інвестицій. Проаналізовано та порівняно два основних інвестиційних порталів регіону. Виділено основні переваги та недоліки обласного та міського інвестиційних порталів з точки зору потенційного інвестора. Визначено головні проблеми, стосовно оформлення інвестиційних проектів промислових підприємств. Наведено приклади найбільш інвестиційно-активних промислових підприємств Запорізької області з урахуванням обсягу та кількості інвестиційних проектів на одне підприємство. Зроблено висновки та запропоновано напрямки впливу задля максимізації ефективності інвестиційної діяльності промислових підприємств Запорізької області та підприємств України загалом.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, ефект, ефективність, проект, інвестори, показники, ризик, розвиток, конкурентоспроможність.

CHEREP O., MATVIENKO D.

Zaporizhzhia National University

EFFICIENCY OF INVESTMENT ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN ZAPORIZHZHIA REGION

The article deals with the investment activity of industrial enterprises in Zaporizhzhia region. Theoretical information about the concept of investments is given, their essence is revealed and the classification of types of investments is given. The concept of effect and efficiency of investment activity, investment project and object of attraction of investments in theory and in practice is revealed. The legislative framework of Ukraine, which is the basis for carrying out the investment activity of economic entities and the guarantor of protection of the rights and interests of investors and entrepreneurs, is considered. The condition and investment attractiveness of the enterprises in Zaporizhzhia region are analyzed. The data on the European investor countries of Zaporizhzhia region are given and examples of such countries are given. The statistics on volume and object of investment attraction in Zaporizhzhia region are presented and analyzed. The data on the directions of attraction of investments and the result obtained from this effect are given. The main problems and obstacles in conducting investment activity are highlighted. The reasons of decrease of production indices of the industrial enterprises of the Zaporizhzhia region are covered. The ways of attracting investments are considered. Two major investment portals of the region are analyzed and compared. The main advantages and disadvantages of the regional and city investment portals from the point of view of the potential investor are highlighted. The main problems with regard to the design of investment projects of industrial enterprises are identified. Examples of the most investment-active industrial enterprises of Zaporizhzhia region are given, considering the volume and number of investment projects per enterprise. Conclusions have been made and directions of influence have been made in order to maximize the efficiency of investment activity of industrial enterprises of Zaporizhzhia region and enterprises of Ukraine as a whole.

Keywords: investments, investment activity, effect, efficiency, project, investors, indicators, risk, development, competitiveness.

Постановка проблеми. Питання інвестиційної діяльності завжди були актуальними для розвитку української економіки, тому що саме інвестиції та отриманий від них ефект дозволяють значними темпами прискорювати розвиток підприємств та організацій. Крім цього, залучення інвестицій та подальше їх раціональне і цілеспрямоване використання піднімають конкурентоспроможність країни в очах світової спільноти, допомагають закріпити свої місця на ринках та розширити їх. Так історично склалося, що Запорізька область являє собою дуже привабливий для інвестицій осередок та дає значні показники зі впровадження інновацій і залучення інвестицій. Далі це питання буде розглядатися у два кроки: введення та ознайомлення з інвестиційною діяльністю промислових підприємств та ефективність інвестиційної діяльності промислових підприємств у Запорізькій області.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням інвестиційної діяльності промислових підприємств в Запорізькій області активно займається Запорізька обласна державна адміністрація [5]. Наведені дані майже повністю демонструють ефективність та результати проведення інвестиційної діяльності в області.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз інвестиційної діяльності промислових підприємств в Запорізькій області та виведення основних проблем проведення даної діяльності, які гальмують або викривляють показники ефективності від залучення інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі статтею 1 першого розділу закону України "Про інвестиційну діяльність", інвестиціями є всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що

вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1]. До таких цінностей можемо віднести таке:

- грошові кошти, паї, акції та інші цінні папери (окрім векселів);
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих (так зване "ноу-хау");
- нерухоме та рухоме майно (будинки, споруди, обладнання та ін.);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності, які не увійшли в перелік.

Також інвестиції, які спрямовуються на придбання, створення, технічне переобладнання або переоснащення основних засобів, реконструкцію, очікуваний строк корисної експлуатації яких є більшим за один рік, здійснюються у формі "капітальних вкладень". Сама ж інвестиційна діяльність, згідно зі статтею 2 першого розділу закону України "Про інвестиційну діяльність", – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Виходячи з цього, реалізація (здійснення) інвестиційної діяльності проводиться на основі таких заходів [1]:

- інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;
- державне інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- місцеве інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- державна підтримка для реалізації інвестиційних проєктів;
- іноземне інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав;
- спільне інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав.

Отже, інвестування може проводитися різними суб'єктами господарювання, у різних формах. Його можуть здійснювати як резиденти країни, так і не резиденти, у відповідності до законодавства.

Забезпечення інвестиційної діяльності відбувається шляхом реалізації інвестиційних проєктів – комплексів заходів, визначених на основі національної системи цінностей та завдань інноваційного розвитку національної економіки країни, які спрямовані на розвиток окремих галузей, секторів економіки, регіонів, виробництв, що здійснюється суб'єктами інвестиційної діяльності на основі закону України "Про інвестиційну діяльність". Інвестиції як економічна категорія мають дуже широку класифікацію, яка відрізняє їх за різними ознаками. У широкому розумінні є приблизно тринадцять ознак для найбільш якісної класифікації інвестицій. Проте, у розрізі інвестиційної діяльності промислових підприємств, я хотів би виділити наступні, які, на нашу думку, є найбільш суттєвими для цієї теми [2].

По-перше, залежно від термінів вкладення капіталу, за методологією НБУ в Україні, виділяють:

- короткострокові інвестиції – капіталовкладення, розраховані на термін до одного року;
- середньострокові інвестиції – вкладення на термін до трьох років;
- довгострокові інвестиції – інвестиції, чий строк яких перевищує три роки.

По-друге, відповідно до можливого ризику, виділяють:

- безризикові інвестиції – вкладення коштів у такі об'єкти інвестування, за якими відсутній реальний ризик втрати капіталу чи очікуваного доходу і практично гарантовано отримання реальної суми чистого інвестиційного прибутку; до них відносять вкладення у державні короткострокові цінні папери, короткострокові депозитні сертифікати надійних банків тощо;
- низькоризикові інвестиції – вкладення капіталу в об'єкти інвестування, ризик за якими значно нижчий за середньоринковий;
- середньоризикові інвестиції – рівень ризику за об'єктами інвестування цієї групи приблизно відповідає середньо ринковому;
- високоризикові інвестиції – рівень ризику за об'єктами цієї групи значно вищий за середньо ринковий;
- спекулятивні інвестиції – вкладення капіталу в найбільш ризикові інвестиційні проєкти або інструменти інвестування, за якими очікується найвищий рівень інвестиційного доходу. Прикладом таких високоризикованих фінансових інструментів є акції "венчурних" (ризикових) підприємств; облігації з високим рівнем відсотка, емітовані підприємством з кризовим фінансовим станом; опціонні та ф'ючерсні контракти тощо.

В економіці, як і у житті, такі два поняття, як "ризик" і "дохід" є взаємозалежними. Тобто, роблячи більш ризикові інвестиції, підприємство має шанс отримати вищий дохід. Ця ж залежність працює і в зворотному напрямі. Окрім вище перерахованих, також існує класифікація за багатьма показниками.

У розгляді основного питання про ефективність інвестиційної діяльності промислових підприємств Запорізької області, потрібно більш детально визначити, що з себе представляють такі поняття як "ефект" та "ефективність". Ефектом є результат використання інвестицій. Він може проявлятися не в одній, а в декількох сферах. Можна отримати підвищення якості продукту і збільшення обсягу продажів, це буде комерційний ефект.

Супутнім поняттям є "ефективність інвестицій" – комплекс показників результативності процесу інвестування. Має два основні виміри як суто економічний показник, що характеризує співвідношення отриманого результату до витрат, здійснених відповідно до інвестиційного проекту, і як соціально-економічний показник, який, крім економічного ефекту, містить соціальний – поліпшення умов життя людей, зниження рівня безробіття, поліпшення стану навколишнього середовища, розвиток особистості тощо [3]. Проте соціально-економічну ефективність інвестицій виміряти практично неможливо. Тому акцентують на визначенні економічної ефективності, передусім ефективності капіталовкладень. Загальноприйнятими показниками ефективності інвестиційного проекту є чистий дисконтований дохід, внутрішня норма прибутковості, індекс прибутковості і термін окупності.

Щодо інвестиційної привабливості Запорізької області та чому, на нашу думку, варто розглянути це питання, слід сказати, що привабливість всього регіону складається зі ступеня розвитку різних галузей та підприємств у цьому регіоні. На сьогодні наша область є у певній мірі інвестиційно-привабливою. Велика кількість промислових підприємств, серед яких металургійні гіганти (БАТ "Запоріжсталь", "Запорізький алюмінієвий комбінат", "Дніпроспецсталь", КП "Запорізький титаномагнієвий комбінат"), підприємства машинобудівної, харчової та інших галузей, які створюють можливість для залучення у них додаткового капіталу. Маючи значний потенціал для розвитку, Запорізька область може мати значні темпи зростання підвищення прибутковості підприємств та росту ефективності використання інвестованих коштів.

Оцінка інвестиційної привабливості промислового підприємства, як і будь-якого іншого, здійснюється шляхом розрахунку господарського стану підприємства та використовує фінансові показники. До складу цих показників входять ліквідність, майновий стан, ділова активність, фінансова залежність та рентабельність. У випадку неточного аналізу стану підприємства, інвестор може зазнати втрат, пов'язаних з певними втратами. Ризики можуть мати наступні прояви: зниження доходу, зміни політики ціноутворення, зміни кон'юнктури ринку та інше. Проте, не всі з можливих ризиків можна передбачити, тому інвестування завжди має свої певні ризики. За станом на 18.01.2019 року, голова обласної державної адміністрації К. Бриль, підписав розпорядження "Про створення робочої групи з розробки Стратегії залучення інвестицій в економіку Запорізької області" [4], у якому зобов'язав створити таку групу. Це розпорядження є життєво необхідним для подальшого розвитку економіки області у цілому, що буде сприяти розвитку підприємств та інших складових економіки області.

За даними Запорізької обласної державної адміністрації та підсумками соціально-економічного розвитку Запорізької області на 10.07.2019, основним джерелом капітальних інвестицій у Запорізькій області є власні кошти підприємств та організацій, частка яких у загальному обсязі інвестицій становить понад 84 % [5]. Це свідчить про високу залежність стану інвестування в області від прибутку підприємств і організацій, їх вкладень в оновлення основних фондів. Індекс капітальних інвестицій у січні–березні 2019 р. склав 90,7 % (у січні–березні 2018 р. – 106,5 %).

Протягом січня–березня 2019 р. підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування було освоєно 2,4 млрд грн капітальних інвестицій (12 місце серед регіонів).

Найбільшу питому вагу в обсязі капітальних інвестицій мали матеріальні активи – 2,3 млрд грн (96,3 %), з яких у машини, обладнання, інвентар та транспортні засоби – 62 %, у будівлі та споруди – 27,6 %. Капітальні інвестиції у житлове будівництво склали 35,6 млн грн (або 1,5 % загального обсягу).

Загальний обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу нерезидентів) на 01.04.2019 склав \$901,3 млн (8 місце серед регіонів, або 2,7 % загального обсягу прямих інвестицій України), що становить 100,04 % до початку 2019 р. Протягом січня–березня 2019 р. в область надійшло \$ 563,5 тис. акціонерного капіталу нерезидентів. Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в розрахунку на одну особу на 01.04.2019 становив \$ 525,9 – це 6 результат серед регіонів.

Інвестиції в Запорізьку область надходять із 51 країни світу. З країн ЄС з початку інвестування внесено \$ 695,4 млн інвестицій і це 77,2 % загального обсягу акціонерного капіталу в області. До основних країн-інвесторів входять Кіпр (45 %), Нідерланди (5,3 %), Естонія (3,6 %), Швеція та Республіка Корея.

За підсумками січня–травня 2019 р. обсяг реалізованої промислової продукції становив 82,7 млрд грн – це 4 місце серед регіонів України. Підприємствами області у січні–травні 2019 р. вироблено 28,6 % загального обсягу електроенергії в Україні, 38 % сталі, 21 % чавуну.

У січні–травні поточного року у порівнянні з відповідним періодом минулого року зростання виробництва відбулося у добувній промисловості і розробленні кар'єрів (на 0,3 %); машинобудуванні, крім ремонту і монтажу машин і устаткування (на 2 %); текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (на 3,2 %). Водночас, індекс промислової продукції склав 96,8 % (по Україні – 100,9 %).

Скорочення загального обсягу промислового виробництва обумовлено зменшенням виробництва в провідних галузях промисловості регіону в умовах високої статистичної бази порівняння січня–травня 2018 року (6 %), зокрема у:

– металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування, на 2,4 % (січень–травень 2018 р. "+" 9,6 %), що пояснюється зменшенням випуску продукції на ПрАТ «Дніпродіспецсталь» (сталі – на 15,5 %, прокату – на 14,1 %), ПАТ «Запоріжсталь» (прокату – на 3,4 %, через проведення ремонтних робіт виробничого обладнання);

– виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 5,4 % через зменшення виробництва борошна пшеничного та пшенично-житнього (на 8,5 %), а також м'яса свинини свіжого/охолодженого (на 39,9 %), що пов'язано зі зменшенням обсягів сировини;

– виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення – на 3 % (січень травень 2018 р. "+" 4,4 %), що обумовлено, зокрема, зниженням виробництва доменного коксу на ПрАТ «Запорожжкокс» (на 1 %);

– виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 4,1 % (січень–травень 2018 р. "+" 9,8 %), що пояснюється зупинкою виробництва з червня 2018 р. на ЗДП «Кремнійполімер», зменшенням обсягу виробництва у зв'язку зі зниженням попиту на продукцію на ПрАТ «Запоріжсклофлюс» (на 24,4 %);

– виробництві гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції – на 1,9 %, що пов'язано зі зменшенням обсягів замовлень майже у 2 рази на ПАТ «Запорізький завод гумових виробів»;

– постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 6,8 % (січень–травень 2018 р. "+" 6,3 %), що обумовлено збільшенням обмежень по лініях електропередач, переглядом диспетчерського графіку навантаження в енергосистемі.

В Україні діє дуже багато інвестиційних порталів, на яких підприємство може опублікувати свій інвестиційний проєкт та чекати, поки знайдеться інвестор. На території Запорізької області також функціонують інвестиційні портали, з яких можна виділити два найголовніших:

1. Інвестиційний портал м. Запоріжжя [6];
2. Інвестиційний портал Запорізької області [7].

Їх головна відмінність полягає саме у територіальному обмеженні перелічених інвестиційних проєктів. У першому випадку до уваги береться лише місто Запоріжжя, а у другому – сама область.

Переглянувши обидва портали та проаналізувавши їх пропозиції, можна сказати, що велика кількість підприємств намагаються розширити своє виробництво, пристосовуючи його до поточних вимог ринку. Найбільш активним діячем та підприємством, чий пропозиції дуже багато представлено у різні напрями – це АТ "МоторСіч". До напрямів його інвестиційних проєктів відноситься модернізація вертолітного виробництва, створення сміттєпереробного енергетичного комплексу та інше.

На нашу думку, дуже добре організованим та таким, де найлегше сприймаються опубліковані дані, є саме обласний портал. Його особливістю є чітка послідовність викладу інформації та її конкретність. Інвестор може переглянути коротку інформацію, з приводу того чи іншого проєкту: необхідний об'єм інвестицій, рентабельність, строк окупності та на що будуть спрямовані залучені кошти. Обравши найбільш підходящий варіант, інвестор може переглянути більш детальну інформацію щодо підприємства його документів, направленості інвестицій та залишити заявку на здійснення капіталовкладень. Проте, працюючи з цими сайтами, окрім їх значних плюсів, я помітив дуже багато недоліків в оформленні проєктів або у некоректній їх публікації. Це відбувається через те, що цим займаються не спеціалісти. Дуже багато залежить у грамотному викладі та чіткій послідовності дій щодо приведення інвестиційного проєкту до життя. Якщо всі пункти прозорі і чисті, це викличе у інвестора довіру і схилить його саме на вибір цього проєкту.

Висновки. Зробивши аналіз статистичних показників та урахувавши певні фактори, які вплинули на розвиток промислових підприємств та економіки в цілому, можна сказати, що Запорізька область є вельми привабливою в плані інвестицій. Вони залучаються дуже активно та використовуються з метою створення, розширення, модернізації та підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку. Проте, ефективність інвестиційної діяльності промислових підприємств є не максимальною. Це пов'язано з певними факторами, такими як корупція; недостатній рівень кваліфікації спеціалістів; недостатній рівень економічної свідомості; регіональні особливості; стан підприємств на сьогодні та інші.

На нашу думку, саме ці фактори гальмують підвищення ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності. Але це можна виправити. Потрібно підвищувати рівень фінансової грамотності населення та кваліфікацію спеціалістів у всіх сферах господарства, так як економіка має взаємозалежний характер відносин між складовими. Потрібно вирівнювати різницю розвитку галузей, враховуючи регіональні особливості (територіальне розташування, клімат, природні, паливні та мінерально-ресурсну базу). Проте, це принесе максимальний рівень віддачі тільки тоді, коли люди змінять свою свідомість.

Література

1. Про інвестиційну діяльність : закон України від 18.01.1991 р. № 47, ст. 646. Редакція від 20.10.2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20191020/conv>
2. Навчальні матеріали онлайн. Інвестиції: класифікація інвестицій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/1435121463302/investuvannya/klasifikatsiya_investitsiy
3. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 1 / редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр "Академія", 2000. – 864 с.
4. Про створення робочої групи з розробки Стратегії залучення інвестицій в економіку Запорізької області : розпорядження голови обласної державної адміністрації м. Запоріжжя Г. Бриля від 18.01.2019 р. № 24.

5. Запорізька обласна державна адміністрація. Про підсумки соціально-економічного розвитку Запорізької області на 10.07.2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.zoda.gov.ua/news/46296/pro-pidsumki-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-10.07.2019.html>
6. Інвестиційний портал м. Запоріжжя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://invest.zp.gov.ua/uk>
7. Інвестиційний портал Запорізької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://investment.zoda.gov.ua/uk>

References

1. Pro investytsiinu diialnist : zakon Ukrainy vid 18.01.1991 r. № 47, st. 646. Redaktsiia vid 20.10.2019 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhyh dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20191020/conv>
2. Navchalni materialy onlain. Investytsii: klasyfikatsiia investytsii. [Elektronnyi resurs]. – Rezhyh dostupu : https://pidruchniki.com/1435121463302/investuvannya/klasifikatsiya_investitsiy
3. Ekonomichna entsyklopediia : u trokh tomakh. T. 1 / redkol.: S.V. Mochernyi (vidp. red.) ta in. – K. : Vydavnychiy tsentr “Akademiia”, 2000. – 864 s.
4. Pro stvorennia robochoi hrupy z rozrobky Stratehii zaluchennia investytsii v ekonomiku Zaporizkoi oblasti : rozporiadzhennia holovy oblasnoi derzhavnoi administratsii m. Zaporizhzhia H. Brylia vid 18.01.2019 r. № 24.
5. Zaporizka oblasna derzhavna administratsiia. Pro pidsumky sotsialno-ekonomichnogo rozvytku Zaporizkoi oblasti na 10.07.2019. [Elektronnyi resurs]. – Rezhyh dostupu : <https://www.zoda.gov.ua/news/46296/pro-pidsumki-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-10.07.2019.html>
6. Investytsiinyi portal m. Zaporizhzhia [Elektronnyi resurs]. – Rezhyh dostupu : <http://invest.zp.gov.ua/uk>
7. Investytsiinyi portal Zaporizkoi oblasti [Elektronnyi resurs]. – Rezhyh dostupu : <https://investment.zoda.gov.ua/uk>

Рецензія/Peer review: 20.11.2019

Надрукована/Printed : 02.01.2020
Прорецензовано редакційною колегією